

یادداشت
«محمود جام‌ساز»

بخش خصوصی واقعی کجاست؟

نظام قیمت‌گذاری به‌عنوان یکی از حلقه‌های مهم تنظیم بازار در کشور ما دچار ایرادهای اساسی است و تأثیر این اشکال در مواقعی که اقتصاد کشور دچار تنش می‌شود، بیشتر رخ می‌نمایاند. از آنجا که عمده فعالیت‌های اقتصادی کشور توسط دولت و در مواردی نیز برخی نهادهای فرادولتی صورت می‌گیرد، تعیین قیمت بسیاری از کالاها نیز ریشه در تصمیم‌های همین موسسات دارد که از نظارت و پایش دستگاه‌های نظارتی خارج هستند. شرکت‌های دولتی که در لایحه بودجه امسال سه برابر بودجه عمومی به آن‌ها بودجه اختصاص داده شده نیز در فعالیت‌های اقتصادی خودگویی فعال می‌باشد هستند. آن‌ها این اقتدار را دارند که نسبت به سیاست‌های ستاد تنظیم بازار و دیگر نهادهای نظارتی عکس‌العملی نشان ندهند. بدین مفهوم که بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی کشور در دست گروه‌هایی است که به‌دلیل فقدان بازار رقابتی، بعضاً در تعیین قیمت‌ها خودسرانه عمل می‌کنند. زیرا بازارها انحصاری‌اند و بخش خصوصی واقعی، چندان نقشی در آن ندارد. بخش خصوصی مولد که به دلیل سیاست‌های ناکارآمد پولی و مالی به‌ویژه سیاست‌های ارزی و وارداتی بی‌رق می‌شده است، تقریباً از دور خارج شده است. بخش خصوصی نجیف کشور در بیشتر مواقع محصولات تولیدی بنگاه‌های دولتی و شبه‌دولتی را به‌عنوان عرضه‌کنندگان دست دوم و سوم به فروش می‌رساند و زنجیره آخر توزیع که خرده‌فروشی‌ها هستند نیز از قاعده قیمت‌گذاری سایر حلقه‌های این زنجیره متاثر می‌شوند. قاعدتاً در هر مرحله نیز درصدی به قیمت تعیین شده در ابتدای زنجیره اضافه می‌کنند که از مصادیق آن، صنعت لبنی کشور، صنعت خودرو و بسیاری از صنایع دیگر کشور است. به‌ویژه در صنعت خودرو، شرکت‌های بزرگ خودروساز زیر بار قیمت‌های تعیین شده توسط وزارت صنایع و شورای رقابت نمی‌روند و راه خود را طی می‌کنند. این شرکت‌ها وجوه پیش‌فروش را دریافت کرده و تعهد می‌کنند خودرو را در مدت پانزده روز تا یک ماه یا کمی بیشتر و کمتر تحویل دهند. اما ماه‌ها می‌گذرد و خودروهای پیش‌فروش شده را تحویل نمی‌دهند. هیچ ارگانی، از ستاد تنظیم بازار گرفته تا وزارت صنایع و سازمان حمایت، همچنین شورای رقابت قادر به اعمال یک برنامه تنظیم شده اجرایی در مورد تعیین قیمت خودرو نیست. هنگامی که بهای ارز به‌صورت جهشی از ۴ هزار تومان به حدود ۱۰ هزار تومان و سپس به مرز ۲۰ هزار تومان رسید، شاهد افزایش قیمت‌ها در همه حوزه‌ها در هر مرحله از جهش ارزی، بودیم. اما با کاهش نرخ ارز از مرز ۱۹ و ۲۰ هزار تومان به ۱۰ تا ۱۲ هزار تومان کنونی، نه تنها هیچ قیمتی کاهش نیافت، بلکه بسیاری از قیمت‌ها افزایش هم یافت. اختصاص دلار ۴۲۰۰ تومانی برای واردات کالاهای ضروری نیز که پس از افزایش قیمت دلار و امنیتی شدن فضای خریدوفروش ارز، از سوی دولت اعلام شد و هنوز هم به‌قوت خود باقی است، چندان نتیجه‌بخش نبوده است. متأسفانه در همان ابتدای اجرای دستورالعمل که حدود ۴۴ میلیارد دلار به این امر اختصاص یافت، مقادیر متناهی از ارز توسط رانت‌خواران و ویژه‌خواران از کشور خارج شد و دیگر بازنگشت یا به‌مصرف واردات کالاهایی غیر از کالاهای اساسی رسید. وقتی ارز تخصیصی به واردات نهاده، در یک چرخه سالم به‌دست واردکننده نرسد طبعاً قیمت نهاده افزایش می‌یابد و کار به اینجا می‌رسد که دولت رسماً قیمت مرغ را ۱۰ هزار تومان اعلام می‌کند، اما در سطح بازارهای تبرک که ارزان‌ترین نرخ‌ها را با خود یکدک می‌کشند، قیمت بیش از ۱۴ هزار تومان است. نکته دیگر اینکه به‌منظر می‌رسد با توجه به شرایط تحریم و کمبود منابع که ناشی از مسدود شدن ورود دلار یا ارزهای خارجی به کشور است، این احتمال وجود دارد که دولت قادر نخواهد بود عرضه ارز را به میزان مورد نیاز تقاضا کنندگان ارز تأمین کند. به این ترتیب قیمت ارز با تأثیر تدریجی تحریم‌ها بر اقتصاد کشور، افزایش خواهد یافت و چه بسا این افزایش در شکل یک شوک دیگر ارزی وارد شود و دوباره قیمت کالاها به تبعیت از افزایش قیمت ارز (دلار) بالا رود.

پژوهشگر اقتصادی

وعده متعادل شدن قیمت مرغ تا ۱۵ روز آینده

عضو هیئت‌مدیره اتحادیه مرغداران گوشتی، اظهار کرد: «متوسط قیمت هر کیلو مرغ زنده درب مرغداری ۹ هزار و ۶۰۰ تومان و مرغ آماده به طبخ در خرده‌فروشی‌ها ۱۳ تا ۱۴ هزار و ۵۰۰ تومان است. به گزارش «باشگاه خبرنگاران جوان» وی توقف توزیع نهاده‌های دامی در بنادر و افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل را دلیل اصلی نوسان قیمت مرغ در روزهای اخیر اعلام کرد. حجت ادامه داد: «با توجه به جوجه‌ریزی مناسبی که در آذرماه صورت گرفته، پیش‌بینی می‌شود قیمت مرغ تا ۱۵ روز آینده در بازار به تعادل برسد.» این مقام مسئول همچنین از افزایش ۲۵ درصدی قیمت نهاده‌های دامی طی دو هفته اخیر در بازار خبر داد.

۰۶ | کتبی‌نو

کارشناسان و فعالان بازار، تسهیل واردات نهاده‌های دامی را ضروری‌تر از ورود دولت به بحث قیمت‌گذاری می‌دانند

تنظیم بازار، دستوری نمی‌شود!

مهم‌ترین علت افزایش قیمت‌ها در بازار، ناامیدی تولیدکنندگان از تأمین صحیح، شفاف و به‌موقع نهاده‌های تولید است که توزیع ارز ۳۸۰۰ تومانی نیز گریه از آن باز نکرد.

انتخاب متخصصان آن قرار نمی‌دهد. برای مثال، در رابطه با قیمت‌گذاری‌های دستوری، چند ماه پیش تذکر داده شد که این کار باعث توقف و کاهش تولید می‌شود، اما در عمل دولت همان کاری را کرد که خود بر آن مصمم بود. حالا هم باید به دولت تاکید کرد که کنترل‌های دستوری مشکلی از بازار حل نمی‌کند و این خطر وجود دارد که با نزدیک شدن به عید حتی دخالت‌های دستوری هم راه به‌جایی نبرد.»

یک تولیدکننده مرغ هم با انتقاد از وضعیت نامطلوب تأمین نهاده‌ها در بازار به «آتی‌نو» می‌گوید: «قیمت ذرت و سویا طی ۳ ماه اخیر به‌شدت افزایش پیدا کرده و از طرفی کارخانجات خوراک دام دیگر جز به‌صورت نقدی، خوراک به مرغداران نمی‌فروشند.» یعقوب علی تقوی می‌افزاید: «۹۰ درصد نهاده‌های تولید مرغ و گوشت کشور وارداتی است و قیمت این اقلام تحت‌تأثیر نوسان ارز و اعتصاب کامیون‌داران از چند ماه پیش رو به افزایش رفت و اقدام موثری برای حل این مشکلات انجام نشد. مصوباتی که قرار بود دست واسطه‌ها را از بازار نهاده‌ها کوتاه کند -مصوباتی از قبیل لزوم رعایت قیمت مصوب نهاده‌ها طبق نظر دولت- برعکس عمل کرده و قیمت نهاده‌ها برخلاف دستورالعمل سازمان حمایت، پشت فاکتوری و زیرمیزی ردوبدل می‌شود! واردات مرغ منجمد نمی‌تواند بازار را به تعادل برساند و تا امروز هم نتیجه‌ای نداشته است. دولت باید قیمت نهاده‌ها را پایین بیاورد و گرنه تا عید قیمت مرغ از ۲۰ هزار تومان هم خواهد گذشت.»

مدت زیادی تا عید نوروز باقی نمانده و کارشناسان پیش‌بینی می‌کنند با وجود برنامه‌های تنظیم بازار، تب نوروزی قیمت‌ها دیر یا زود افزایش پیدا کرده و دلالی‌ها و واسطه‌گری‌ها پیش از گذشته رواج پیدا می‌کند و از دید کارشناسان اقتصادی، سودجویی دلالان، در اغلب اوقات نتیجه دیدگاه معیوب و اشتباه به بحث تنظیم بازار است. دیدگاهی که باید تا پیش از شروع تب‌وتاب خریدهای نوروزی برای اصلاح آن چاره‌ای اندیشیده شود.

کمک به اقشار محروم و کم‌درآمد است، پرداخت مابه‌التفاوت افزایش قیمت‌ها به‌صورت یارانه به این دسته، مشکلات را حل می‌کند. کاری که در کشورهایی مثل آلمان، سوئد... انجام می‌شود و کارشناسان اقتصادی و فعالان بخش خصوصی بارها به دولت پیشنهاد داده‌اند. معضل قاچاق سوخت و هدررفت منابع و درآمدهای دولت به‌واسطه آن، مثال خوبی برای سیاست‌های اشتباه در مهار قیمت‌ها و تنظیم بازار است که عواقب بد آن، پس از چندین سال و پس از دستورالعمل‌ها و بخش‌نامه‌های مکرر، روی دست دولت باقی مانده است.»

■ نگرش غیرعلمی به تنظیم بازار

حسن مرادی، کارشناس اقتصادی و استاد دانشگاه تهران، نیز در این باره با اشاره به عدم موفقیت دولت و سیاست‌های تدوین شده برای کنترل قیمت‌ها، همچنین اینکه با نگرش غیرعلمی و غیر اقتصادی در بازار دخالت نباید کرد، به «آتی‌نو» می‌گوید: «در اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته، این بازار و رقابت است که قیمت‌ها را تعیین می‌کند و تنظیم بازار با مهار قیمت‌ها آن هم از سوی دولت‌ها معنایی ندارد. برای مثال، در مواقعی که قیمت خوراک مرغ بالا می‌رود، مرغداران نمی‌توانند، منتظر ارز دولتی بمانند و دست از تولید بردارند، اما دولت توقع دارد تأثیر تخصیص ارزهای دولتی خیلی سریع در اقتصاد پدیدار شود.» وی در ادامه با ذکر اینکه دولت باید در مواقع بحرانی و شرایطی مثل شرایط کنونی با مشوقی‌هایی به تولیدکنندگان، آرامش را در بازار ایجاد کرده و به تولید سرعت ببخشد، می‌گوید: «منظور از مشوق، ارز دولتی که زمینه‌ساز رانت است، نیست، بلکه منظور کمک‌های مالیاتی و بخشودگی مالیاتی به تولیدکنندگان است. اما مسئله اینجاست که تولید، کاهش یا توقف آن، تخصص دولت نیست و دولت امور بازار را در

که لازم است اتاق‌های بازرگانی را دخالت داد، به این بخش اجازه مداخله داده نمی‌شود. دولت از این باب دچار هزینه‌های گزافی شده و بعد از مدتی باز به ناچار همان سیاست‌هایی را به کار خواهد گرفت که خصوصی‌ها پیشنهاد داده بودند، اما آیا اجرای این سیاست‌ها با این همه تأخیر و هزینه‌راه به جایی می‌برد؟» وی با بیان اینکه افزایش قیمت یکسری کالاها مثل خودرو، ارز و سکه به‌دلیل هجوم تقلیدنگی به این بازار بوده، در حالی که افزایش قیمت کالاهای اساسی ریشه در کم‌کاری‌ها داشته، ادامه می‌دهد: «درست است که هجوم تقاضا برای خرید کالاهای اساسی یکی از مهم‌ترین دلایل افزایش قیمت‌ها بود، اما آیا دولت پس از فروکش کردن این تقاضا، کاری برای کنترل بازار انجام داد؟ یا تجربه سیاست‌های دستوری دولت در بازار، کمکی به حال اقشار محروم کرد؟»

■ توزیع درست یارانه‌ها به جای قیمت‌گذاری دستوری

یک کارشناس اقتصادی نیز معتقد است، اصولاً تجربه‌ای که در بازار اقلام اساسی نتیجه می‌دهد و خطمشی کشورهای توسعه‌یافته هم است، آزادسازی حساب شده قیمت‌هاست. پیمان مولوی اقتصاددان و عضو انجمن اقتصاددانان ایران در این باره به «آتی‌نو» می‌گوید: «هرجا دولت قیمتی را تعیین کرده یا با دخالت در فرایند قیمت‌گذاری، تولیدکننده را به نرخی واداشته یا تولید متوقف شده یا مصرف‌کننده از این نرخ دستوری بهره‌مند نشده است. با وجود قیمت‌گذاری آزاد، همچنین تعیین قیمت‌ها با مکانیزم بازار چنین مسئله‌ای پیش نخواهد آمد. سیاست قیمت‌گذاری آزاد در بازار ما تجربه شده و نتیجه داده است. در قیمت‌گذاری آزاد، رقابت مفهوم واقعی پیدا می‌کند و این مسئله ربطی به مدل اقتصادی کشورها که مخالفان اقتصاد رقابتی بهانه می‌کنند، ندارد. اگر نیت واقعی

هر جا دولت با دخالت در فرایند قیمت‌گذاری، تولیدکننده را به نرخی واداشته یا تولید متوقف شده یا مصرف‌کننده از این نرخ دستوری بهره‌مند نشده است

تفکیک این موضوع است که گران شدن اجناس می‌تواند ناشی از بالا رفتن قیمت تمام‌شده یا سودجویی برخی افراد باشد. اگر گران شدن اجناس ناشی از بالا رفتن قیمت تمام‌شده باشد روش حل مسئله کاهش قیمت تمام‌شده یا پذیرش افزایش معقول و متناسب قیمت است -در این حالت می‌توان برای اقشار آسیب‌پذیر یارانه کالایی در نظر گرفت- اما اگر عده‌ای سودجو خواسته‌اند با استفاده از عدم تعادل بازار، سودهای غیرمتعارف برده و به مردم اجحاف کنند بر خورد‌های قانونی و تعزیراتی راهکار آن خواهد بود.

کارشناس اقتصادی

راهبردهای تنظیم بازار

خوراک و نهاده‌های تولیدی و دارو و مکمل‌های غذایی و سایر هزینه‌ها بالا رفته و در این حالت با افزایش قیمت تمام‌شده واحدهای تولیدی یا باید قیمت فروش محصول خود را بالا ببرند یا تعطیل خواهند شد. این موضوع که قیمت تمام‌شده تولید افزایش یافته یک واقعیت اقتصادی است که دولت برای آن، راهکاری ندارد. سیاست درست و مشخص این است که به‌جای پرداختن به بازار نهایی و برخورد با معلول، به عوامل موثر بر تولید خصوصاً کمبود مواد اولیه، چند ماه قبل از خالی شدن انبارها توجه شود که علاوه بر حفظ اشتغال، تعادل بازار در حوزه عرضه و تقاضا به هم نخورد. مطلب مهم دیگر،

بازار به هم خورد و دولت نیز برنامه‌ای برای مقابله با این موضوع نداشت، بحث گران‌فروشی و عدم تنظیم بازار به مهم‌ترین مشکل روزمره مردم تبدیل شد. به‌رغم وعده‌های مختلف مسئولان، سیاست‌های تنظیم بازار حتی در اقلام اساسی نیز نتوانسته جواب‌گوی مردم باشد و هرچند وقت یکبار یک کالا تبدیل به نمادی برنامه‌گی و عدم کنترل می‌شود. برای مثال، قیمت مرغ در هفته‌های اخیر به‌صورت بی‌سابقه‌ای بالا رفته و فاصله قیمتی که مسئولان اعلام می‌کنند و قیمت بازار به عدد قابل توجهی رسیده است. در خصوص قیمت مرغ، عمده تولیدکنندگان معتقدند که قیمت

«مجتبی کاوه»
«روزنامه‌نگار»

بیش از یک سال است که افسار کنترل قیمت کالاهای اساسی تا حدود زیادی از دست همگان خارج شده و گرانی این اقلام، مردم را در تأمین مایحتاج خود با مشکل روبه‌رو کرده است. نمونه آن، ناتوانی نهادهای تنظیم بازار در کنترل نوسانات قیمت مرغ است که به‌رغم تلاش‌ها و مصوبات مکرر این نهادها، قیمت این کالای خوراکی پر مصرف کماکان سیر صعودی دارد. از سال گذشته بود که زمره افزایش قیمت مرغ و گرفتاری‌های مرغداران برای تأمین نهاده‌های تولید به گوش رسید. مرغداران حتی به دولت هشدار تعطیلی مرغداری‌ها را به‌دلیل عدم تناسب قیمت‌های فروش با قیمت تمام‌شده تولید، دادند. این هشدارها جدی گرفته نشد و راهی جز کاهش تولید مرغ باقی نماند. جرعه کاهش تولید مرغ از سال گذشته زده شد و حالا این کالای خوراکی با وجود تاکید سازمان حمایت و سازمان تعزیرات بر قیمت ۱۰ هزار تومان، مرز قیمتی ۱۴ هزار تومان را هم رد کرده است. سازمان حمایت باز هم چاره‌ای جز توقف دستوری قیمت مرغ پیدا نکرده و اصرار این سازمان بر این است که قیمت مرغ زیر ۱۰ هزار تومان باشد و در کنار آن برای مدیریت بهتر بازار، توزیع مرغ منجمد آغاز شود.

تجربه نشان داده واحدهای تولیدی آنجا که متحمل خسارت و زیان شوند، یا تعطیل می‌شوند یا تا جای ممکن میزان تولید را پایین می‌آورند. همان طور که در صحبت‌های رئیس انجمن صنایع خوراک دام و طیور و آبزیان آمده است، مهم‌ترین علت افزایش قیمت‌ها در بازار، ناامیدی تولیدکنندگان از تأمین صحیح، شفاف و به‌موقع نهاده‌های تولید است که توزیع ارز ۳۸۰۰ تومانی نیز گریه از آن باز نکرد. اردیبهشت ماه سال جاری بود که معاون وزارت کشاورزی اعلام کرد، «خوراک دام و طیور با دلار ۳۸۰۰ تومانی وارد شده و باید گوشت و مرغ ارزان شود.» اما طبق گفته‌های مدیرعامل اتحادیه سراسری مرغداران مرغ گوشتی، بعد از تخصیص ارز دولتی به مرغداران نیز «هیچ تغییری در بازار خوراک دام و طیور ایجاد نشده و وضعیت بازار از نظر قیمتی چندان تفاوتی با گذشته ندارد.» نوسان قیمتی مرغ که رنگ خطر کاهش شدید این کالای مهم از سبد مصرفی خانواده‌ها را به صدا درآورده یک سوال مهم نیز مطرح می‌کند و آن اینکه آیا تک‌تک کالاهای اساسی در معرض چنین خطری هستند و اینکه تلاش چند ماهه دولت برای مهار نوسانات به نتیجه خواهد رسید یا نه و می‌توان امیدی به آینده بازار به‌ویژه در روزهای نزدیک به عید داشت؟

■ **کم‌آبالی دولت به نظرهای بخش خصوصی**
 غلامرضا شافعی، رئیس اتاق بازرگانی ایران در این خصوص با اشاره به سیاست‌های دولت برای مهار قیمت کالاهای اساسی و مصرفی مردم، به «آتی‌نو» توضیح می‌دهد: «اعضای اتاق بازرگانی و بخش خصوصی قبل از چنین اتفاقاتی در بازار، آن را به دولت هشدار داده بودند. نه سیاست یکسان‌سازی دستوری نرخ ارز موافق نظر بخش خصوصی بود و نه کنترل‌های دستوری، راه به‌جایی برده است. اما مسئله این است که دولت اقبالی به نظر بخش خصوصی به‌ویژه در موضوعی مثل تنظیم بازار ندارد و در مهم‌ترین موضوعی

«یادداشت»
«محمدرضا شهیدی»

سیاست تنظیم بازار، مجموعه‌ای از مقررات و ضوابطی است که برای صیانت از تولید و حمایت از مصرف‌کنندگان، توسط ابزارهای اقتصادی مانند کنترل عرضه و تقاضا، سیاست‌های قیمتی، پرداخت یارانه و مابه‌التفاوت، سیاست‌های ضدانحصار و واردات مستقیم خصوصاً کالاهای استراتژیک توسط دولت انجام می‌شود. در چند ماه اخیر که به علت تالطم ارزی، تعادل